

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: HE 2/2026 v

Lausunnon ydinkohdat

- Arene kannattaa lain ydintavoitteita tehokkuuden ja kustannussäästöjen saamisesta. Korkeakoulujen kohdalla se toimisi itseään vastaan; lisäisi kustannuksia, estäisi yhteistyötä ja toisi näennäistä ja riskialtista kilpailullisuutta.
- Arene esittää - Unifin tavoin - korkeakoulusektorille poikkeuksen säätämistä. Näin toteutuessaan laki toisi yhdelle toimijalle (CSC) käytännössä monopoli-aseman korkeakoulujen digitalisaation toimintakentällä. . CSC:n rooli on ja tulee olemaan erittäin vahva ja olennainen korkeakouluille digitransformaation edistämisessä (sekä koulutus että tutkimus), keskitetyssä ja koordinoitussa valtionhallinnon kehittämisessä., Korkeakoulut ovat sitoutuneita yhteistyön edistämiseen ja yhtiön kehittämiseen tältä pohjalta.
- Korkeakoulut hoitavat viranomaistehtäviä lakisääteisiä tehtäviä hoitaessaan, ja käyttävät merkittävää julkista valtaa. Tämä lisää niiden tarvetta yhteistyöhön ja koordinaatioon. Sidosyksiköt ovat korkeakouluille keskeisiä kumppaneita yhteistyön, tietoturvan, varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Tämä merkitys vain kasvaa tulevaisuudessa.
- Lakiesityksen vaikutusarviointi on täysin puutteellinen. Kyseessä ei ole vain suoraan korkeakouluille saamatta jäävät kustannussäästöt vaan myös - ja erityisesti - se potentiaalinen hyöty, minkä lain estämä yhteistyön vahvistaminen toisi.

Arene lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Arene kannattaa lain lähtökohtaisia tavoitteita lisätä tehokkuutta ja kustannussäästöjä julkisissa hankinnoissa kilpailullisuutta lisäämällä. Esitetyllä tavalla toteutettuna laki kuitenkin hankaloittaisi korkeakoulujen välistä yhteistyötä (yliopistot ja ammattikorkeakoulut) sekä lisäisi kustannuksia. Odotettavissa oleva koulutuksen ja tutkimuksen kiristynyt taloustilanne tarkoittaa, että yhteistyölle on entistä suurempi tarve, ja sitä tulisi edistää nyt kaikin mahdollisin tavoin.

Esitetyt muutokset julkisia hankintoja koskevaan lainsäädäntöön eivät edistäisi korkeakoulujen osalta lain ensisijaisia tavoitteita; eli vaikuttavuuden, kustannustehokkuuden ja kilpailun lisäämisestä. Lakiluonnos ei ota riittävästi huomioon korkeakoulusektorin erityispiirteitä, erityisesti digitaalisia palveluja tarjoavien markkinoiden rakennetta ja sidosyksikkömallin merkitystä kansallisen yhteistyön, osaamisen, huoltovarmuuden ja kustannustehokkuuden turvaamisessa.

Lakiluonnoksessa ehdotettu 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus sidosyksiköiden käytölle on korkeakoulujen yhteistyön kannalta erityisen ongelmallinen. Suomessa on 13 opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimivaa yliopistoa ja 22 ammattikorkeakoulua sekä näiden lisäksi Maanpuolustuskorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulu ja Högskolan på Åland. Korkeakoulut ovat omaehtoisesti ja poliittisesta ohjauksesta rakentaneet pitkäjänteistä yhteistyötä sekä ydintoiminnoissaan että hallinnossaan. Tämä yhteistyö on nyt nopeasti syvenemässä ja sen merkitys esimerkiksi suvereniteetin osalta on vasta osoittamassa hyödyllisyyttään.

Korkeakoulusektorilla tehdään entistä enemmän rajat ylittävää yhteistyötä, jolloin tulevaisuudessa on vain kasvava tarve ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteisille datan infrastruktuureille, yhteisille rajapintaratkaisuille sekä suvereniteettia ja huoltovarmuutta vahvistaville ratkaisuille. Sektoreiden välisessä yhteistyössä yksittäisen korkeakoulun omistusosuus jäisi omistajaa kohti vielä pienemmäksi kuin jos olisi kyseessä vain AMKien yhteinen tai ainoastaan yliopistojen yhteinen sidosyksikkö.

Lakiesityksen vaikutusarviointi on tältä osin täysin puutteellinen. Kyseessä ei ole vain suoraan saamatta jäävät kustannussäästöt vaan myös - ja erityisesti - se potentiaalinen hyöty, minkä yhteistyön vahvistaminen toisi. Korkeakoulut ovat tässä yhteistyössä nyt juuri uuden vaiheen kynnyksellä. Useat ehdotukset lisäisivät ammattikorkeakoulujen hallinnollista taakkaa, kasvattaisivat kustannuksia ja heikentäisivät korkeakoulujen mahdollisuuksia yhteistyöhön.

Sidosyksiköt toimivat digitransformaation edistäjinä tarkoituksenmukaisesti

Yhteistyötä toteutetaan korkeakoulukentällä muun muassa yhteisten sidosyksikköjen kautta. Korkeakoulujen määrän vuoksi sidosyksikköjen omistusosuudet jäävät väistämättä alle 10 prosentin. Sidosyksiköt tuottavat korkeakouluille kriittisiä palveluja, joiden markkinaehtoisia vaihtoehtoja ei ole saatavilla tai jotka olisivat näin huomattavasti kalliimpia sekä erikseen tuotettuina myös sisältävät merkittäviä riskejä toimittajalukkiin. Sidosyksikkömalli mahdollistaa tiiviin yhteiskehittämisen, kustannusten jakamisen, tietoturvan ja varautumisen korkean tason sekä toimialakohtaisen osaamisen, jota markkinoilta ei ole saatavissa. Osakeyhtiömuoto myös mahdollistaa usean toimijan vastuiden läpinäkyvän ja selkeän järjestelyn esimerkiksi hankemuotoisen yhteistyön sijaan.

Arene esittää, Unifin tavoin, että korkeakoulusektorille säädetään poikkeus, jolla estetään yhden toimijan (CSC) monopoliasema. Nykymuotoisena toteutuneena CSC:n erityislaki yhdistettynä nyt käsillä olevaan hallituksen esitykseen tuottaisi lopputuloksena yhdelle yhtiölle monopoliaseman, mikä näin häittäisi kilpailua ja yhteistyötä. CSC:n rooli on ja tulee olemaan erittäin vahva ja olennainen korkeakouluille digitransformaation edistämiseksi, keskitetyssä ja koordinoitussa valtionhallinnon kehittämisessä. Korkeakoulut ovat sitoutuneita tähän koordinoituun yhteistyöhön ja yhtiön kehittämiseen. Kiristynyt taloustilanne ja monenlaiset palvelutarpeet edellyttävät vaihtoehtoisia tapoja tuottaa palveluja korkeakoulujen digitransformaatioissa.

Hallituksen esitys toisi vain näennäistä kilpailun edistämistä. Esimerkiksi markkinakartoituksen vahvistaminen on periaatteessa perusteltua. Se kuitenkin vain lisää hallinnollista taakkaa, kun toimittajia vähän. Yhden tarjouksen tilanteen automaattinen uusiminen johtaisi viivästyksiin ja kustannusten kasvuun, eikä se useinkaan muuttaisi hankinnan lopputulosta markkinoiden rakenteen vuoksi.

Lakiluonnoksen vaikutusarviossa ei huomioida muutosten aiheuttamia kustannuksia. Korkeakoulujen näkökulmasta kustannukset kasvaisivat merkittävästi järjestelmien uudelleenkilpailutusten, integraatioiden, käyttöönottojen ja henkilöstötarpeiden vuoksi. Muutokset lisäisivät hallinnollista työtä ilman, että hankintojen vaikuttavuus paranisi.

Ehdotettu siirtymäaika on täysin riittämätön. Korkeakoulujen tapauksessa kriittiset järjestelmien kehittämissyklit ovat lähempänä kymmentä vuotta kuin vuotta.

Korkeakoulut hoitavat lakisääteisiä tehtäviä ja käyttävät merkittävää julkista valtaa näitä tehtäviä hoitaessaan. Tällöin korkeakouluille muodostuu mm merkittäviä henkilötietovarantoja, joiden pohjalta tehdään lakisäateistä raportointia viranomaisille. Korkeakoulujen yhteisten datajärjestelmien ja yhteistyön tarve kasvaa merkittävästi tulevaisuudessa. Sidosyksiköt ovat korkeakouluille keskeisiä kumppaneita tietoturvan, varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Niiden toiminta perustuu osin julkisen sektorin tarpeisiin, ja niillä on kyky vastata korkeakoulujen erityisvaatimuksiin. Markkinaehtoiset toimijat eivät tarjoa vastaavaa varautumisen tasoa, ja toiminnan siirtäminen markkinoille lisäisi riippuvuutta kansainvälisistä toimittajista.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Ida Mielityinen

puheenjohtaja

toiminnanjohtaja